

ВІДГУК

офіційного опонента доктора медичних наук, професора, професора кафедри терапевтичної та дитячої стоматології Національного університету охорони здоров'я України імені П.Л. Шупика **Лихоти Костянтина Миколайовича** на дисертаційну роботу **Бялої Олександри-Христини Андріївни** на тему: **«Обґрунтування профілактики карієсу зубів у дітей із зубощелепними аномаліями та різними рівнями тривожності»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 221 «Стоматологія», галузь знань 22 «Охорона здоров'я» у спеціалізовану вчену раду ДФ 35.600.145, що створена згідно до наказу ректора ДНП «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького на підставі рішення Вченої ради ДНП «ЛНМУ імені Данила Галицького» № 20/з від 29.01.2026 року

1. Актуальність теми. Дисертаційна робота присвячена вирішенню актуального наукового завдання — обґрунтування профілактики карієсу зубів у дітей із зубощелепними аномаліями з урахуванням різних рівнів тривожності.

Карієс зубів залишається однією із найбільш поширених стоматологічних захворювань серед дітей. У пацієнтів із зубощелепними аномаліями ризик розвитку каріозного процесу значно підвищується через порушення оклюзійних взаємовідношень, утруднення гігієнічного догляду та зміну біоценозу ротової порожнини. Водночас психоемоційний стан дитини, зокрема рівень тривожності, може бути одним із чинників, який впливає на кооперацію дитини з лікарем-стоматологом та виконання рекомендацій щодо дотримання правил гігієни порожнини рота.

Незважаючи на наявність численних досліджень щодо профілактики карієсу зубів, питання розпрацювання диференційованих профілактичних програм з урахуванням різних рівнів тривожності у дітей із ортодонтичною патологією залишається актуальним, як у науковому, так і у практичному аспектах, та таким, що потребує постійного удосконалення. Отже, обрана тема є актуальною, своєчасною та має вагоме соціально-медичне значення.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Представлене дисертаційне дослідження є невід'ємною складовою частиною комплексних науково-дослідних ініціатив кафедри ортодонтії ДНТ «Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького». Авторка

дисертації відіграє активну роль у реалізації згаданого наукового проєкту, виступаючи в якості спів виконавиці.

3. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень та висновків, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота Бялої О.-Х.А. вирізняється комплексним міждисциплінарним підходом до вирішення поставленого наукового завдання. Нею проведено ґрунтовне клініко-мікробіологічне та психологічне дослідження, спрямоване на обґрунтування диференційованої профілактики карієсу зубів у дітей із зубощелепними аномаліями з урахуванням рівня тривожності.

Робота базується на достатньому за обсягом клінічному матеріалі, що забезпечує характерність вибірки та статистичну надійність отриманих результатів. У дослідженні проведено комплексне стоматологічне обстеження дітей із зубощелепними аномаліями із застосуванням клінічних, гігієнічних та лабораторних критеріїв оцінки стану порожнини рота. Додатково здійснено оцінку рівня тривожності з використанням дієвих методик, що дозволило встановити взаємозв'язок між психоемоційним станом пацієнтів та показниками стоматологічного здоров'я.

Комплексність дослідження забезпечена поєднанням клінічних методів, індексної оцінки інтенсивності карієсу, аналізу стану гігієни порожнини рота, а також вивченням поведінкових чинників, зокрема рівня дотримання гігієнічних рекомендацій. Застосування сучасних статистичних методів обробки даних із визначенням рівнів значущості та аналізом кореляційних зв'язків забезпечує належний рівень доказовості результатів.

Отримані дані систематизовані, логічно узагальнені та покладені в основу сформульованих наукових положень і висновків, які є обґрунтованими, статистично підтвердженими та практично орієнтованими. Розроблений авторкою профілактичний підхід демонструє ефективність з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей дітей із ортодонтичною патологією.

Таким чином, наукові положення та висновки дисертації є достовірними, аргументованими та мають вагомe теоретичне і практичне значення для дитячої стоматології та ортодонції.

4. Новизна дослідження та одержаних наукових результатів.

Дисертаційне дослідження вирізняється науковою новизною і вперше поєднує клінічні, лабораторні та психоемоційні дані для обґрунтування заходів профілактики карієсу у дітей із зубощелепними аномаліями з диференційованим підходом залежно від рівня тривожності.

Зокрема авторкою запропоновано комплексний підхід, який включає оцінку стоматологічного статусу, електрофоретичних властивостей епітелію слизової оболонки ротової порожнини та мікробіоценозу дентальної біоплівки із застосуванням сучасних клінічних і мікробіологічних методів, що суттєво зменшує суб'єктивну складову діагностики та підвищує точність оцінки ризику карієсу.

Серед ключових результатів слід виділити:

- встановлення кореляцій між рівнем тривожності дітей і інтенсивністю каріозного ураження тимчасових та постійних зубів, що дозволяє диференційовано прогнозувати ризики карієсу;
- розробку та впровадження алгоритму інтегрованої оцінки гігієнічного статусу та якості життя дітей із ЗЩА, що дає змогу персоналізувати профілактичні втручання;
- вперше визначено специфічні показники електрофоретичної активності клітин букального епітелію та мікробіоценозу дентальної біоплівки залежно від психоемоційного стану, що забезпечує об'єктивну стратифікацію ризику карієсу.

Новим є і клінічно обґрунтований комплекс профілактичних заходів, який включає професійну гігієну ротової порожнини з аплікацією фторвмісних лаків, застосування кальцій- і фторвмісних паст та ремінералізувальних агентів, пригнічення патогенної мікрофлори, а також освітньо-мотиваційні програми для дітей з урахуванням рівня тривожності, що забезпечує диференційований і персоналізований підхід.

Отже, результати проведених досліджень формують новий науково обґрунтований підхід до профілактичної стоматології у дітей із зубощелепними аномаліями, поєднуючи клінічні, мікробіологічні, психологічні та статистичні

методи, створюючи підґрунтя для персоналізованої і доказової карієс профілактики.

5. Теоретичне та практичне значення роботи і впровадження отриманих результатів дослідження.

Результати дисертаційної роботи мають значне теоретичне та практичне значення, оскільки вперше системно поєднують оцінку стоматологічного статусу, психоемоційного стану та мікробіологічних характеристик дітей із зубощелепними аномаліями. Розроблено комплексний підхід до профілактики карієсу, який інтегрує клінічні, мікробіологічні та психологічні дані, що дозволяє диференційовано прогнозувати ризики каріозного ураження зубів у дітей із урахуванням індивідуального рівня тривожності.

Практичне значення роботи полягає у впровадженні комплексної програми карієс профілактики, яка включає: професійну гігієну ротової порожнини з аплікацією фторвмісних лаків, використання зубних паст, збагачених сполуками кальцію, фторвмісних ремінералізуючих агентів, застосування засобів для пригнічення патогенної мікрофлори, а також освітньо-мотиваційні програми для дітей. Комплекс заходів реалізується з диференційованим підходом залежно від рівня психоемоційного напруження дитини, що дозволяє підвищити ефективність профілактики та покращити стан зубощелепної системи у дітей.

Результати функціональних, мікробіологічних та морфологічних досліджень забезпечують наукове підґрунтя для розробки персоналізованих алгоритмів профілактики карієсу. Оцінка якості життя, рівня санітарно-гігієнічних знань та стану порожнини рота може бути використана при плануванні програм навчання та виховання дітей у школах і клінічних установах.

Отримані дані вже впроваджені у клінічну практику стоматологічних кабінетів педіатричного профілю, включно з використанням диференційованих програм профілактики карієсу та психоемоційного супроводу дітей із зубощелепними аномаліями, що сприяє підвищенню ефективності стоматологічної допомоги та покращенню якості життя дітей.

6. Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях.

Аналіз опублікованих наукових праць здобувача свідчить про належний рівень висвітлення результатів дисертаційного дослідження. Матеріали роботи відображають основні положення дисертації та демонструють логічну еволюцію наукових ідей, що формувалися в процесі виконання дослідження. За темою дисертації опубліковано 5 наукових робіт, які охоплюють як теоретичні аспекти проблеми профілактики карієсу у дітей із зубощелепними аномаліями, так і практичні результати, отримані автором. Такий обсяг друкованих робіт є достатнім для повного розкриття теми дисертації та підтверджує системність і завершеність проведеного наукового пошуку.

Важливо, що результати дослідження представлені не лише у фахових виданнях України, але й у міжнародних рецензованих журналах, що індексуються у наукометричній базі Scopus.

Основні положення дисертаційної роботи оприлюднені на наступних наукових конференціях:

1. Бяла О.-Х.А., Всеукраїнська науково-практична конференція молодих ортодонтів «Нове покоління об'єднане заради майбутнього» (Київ, 28 вересня 2025 р.) – секційна доповідь

2. Бяла О.-Х.А., Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «Сучасні аспекти діагностики, лікування і профілактики стоматологічних хвороб у дітей та підлітків» (Полтава, 27–28 лютого 2025 р.) – стендова доповідь.

Таким чином, характер, спрямованість і зміст наукових публікацій повною мірою відповідають вимогам, що висуваються до дисертаційних робіт. Оприлюднені матеріали забезпечують достатню репрезентацію результатів дослідження та підтверджують його наукову й практичну значущість.

7. Оцінка змісту і структури дисертації

Дисертаційна робота побудована за традиційною структурою, методично правильно та оформлена відповідно до сучасних вимог, викладена літературною українською мовою. Робота складається із анотації, вступу, розділів, у яких представлено аналіз літературних джерел, опис матеріалів і методів дослідження, результати власних клінічних та мікробіологічних спостережень,

їх узагальнення, а також висновків, списку використаних джерел і додатків. Список літератури налічує 318 джерел і відображає широке коло вітчизняних та зарубіжних публікацій, що підтверджує ґрунтовне опрацювання авторкою наукових напрацювань з проблеми профілактики карієсу у дітей із зубощелепними аномаліями. Таблиці та рисунки є інформативними, добре структурованими та доречно інтегрованими в текст.

Анотація до дисертації подана українською та англійською мовами й повністю відповідає вимогам до наукових праць такого рівня. У ній відображено основні положення дослідження, зазначено його наукову новизну, а також теоретичну та практичну цінність одержаних результатів.

Вступ дисертації має традиційну будову. Здобувачка обґрунтовує актуальність обраної тематики, чітко визначає мету та завдання дослідження. Охарактеризовано обсяг та структуру наукової роботи, зв'язок із чинною науково-дослідною програмою. Наведено відомості щодо апробації результатів, сформульовано наукову новизну, практичну значущість проведеного дослідження, а також вказано на власний внесок у досягнення отриманих результатів.

Розділ 1 «Огляд літератури» вирізняється системним підходом і охоплює сучасні концепції профілактики та лікування карієсу зубів у дітей із зубощелепними аномаліями, а також фактори ризику, пов'язані з психоемоційним станом пацієнтів. Значну увагу приділено можливостям застосування клінічних та лабораторних методів оцінки стану зубощелепної системи, включно з аналізом мікробіому дентальної біоплівки, електрофоретичної активності клітин букального епітелію слизової оболонки щік та структурно-функціональної резистентності емалі.

Результати роботи, викладені у розділі, опубліковані в одній одноосібній науковій праці автора.

У даному розділі доцільним було б ширше представити результати сучасних міжнародних досліджень щодо взаємозв'язку психоемоційного стану дітей та стоматологічного статусу, що посилює доказову базу теоретичного підґрунтя роботи.

У розділі II *«Матеріал та методи дослідження»* авторка описує загальну характеристику проведених досліджень, детально характеризує комплекс клінічних та додаткових методів, використаних у ході виконання дослідження. Він містить достатній опис застосованих методів, *однак доцільним було б детальніше обґрунтувати вибір конкретних статистичних критеріїв та зазначити підхід до контролю множинних порівнянь.*

Розділ III *«Аналіз стоматологічного статусу і якості життя дітей із зубощелепними аномаліями з урахуванням тривожності»* присвячений комплексному аналізу стоматологічного статусу та показників якості життя дітей із зубощелепними аномаліями з урахуванням рівня тривожності. Представлений матеріал логічно структурований, характеризується послідовністю викладення та відображає цілісний підхід до вивчення клінічних, психоемоційних і поведінкових аспектів стоматологічного здоров'я дітей.

У розділі наведено результати оцінки психоемоційного стану дітей, що дозволило встановити особливості проявів тривожності та їх вплив на перебіг стоматологічних захворювань і поведінку пацієнтів під час лікування. Авторка переконливо демонструє взаємозв'язок між психологічними характеристиками дитини та станом її стоматологічного здоров'я.

Значну увагу приділено клінічній характеристиці зубощелепних аномалій, їх структурі та поширеності серед обстежених дітей. Детальний аналіз клінічних показників дозволив систематизувати отримані дані та виявити закономірності перебігу патологічних процесів.

Важливе місце в розділі займає дослідження частоти та інтенсивності карієсу тимчасових і постійних зубів у дітей із зубощелепними аномаліями залежно від рівня тривожності. Отримані результати підтверджують наявність взаємозалежності між психоемоційним станом і розвитком каріозного процесу, що свідчить про багатофакторність стоматологічної патології в дитячому віці.

Авторка також аналізує рівень гігієнічної обізнаності дітей та стан гігієни порожнини рота, що дозволяє оцінити роль поведінкових чинників у формуванні стоматологічного здоров'я. Встановлено, що психоемоційні

особливості дітей можуть впливати на мотивацію до дотримання гігієнічних навичок.

Матеріал розділу викладений виважено, результати дослідження достатньо ілюстровані та статистично обґрунтовані. Аналіз отриманих даних проведений коректно, висновки логічно випливають із представлених результатів та мають вагоме практичне значення для дитячої стоматології та ортодонції.

Результати роботи авторки, викладені у розділі, опубліковані у двох наукових працях.

Зауваження до розділу: у розділі поодинокі стилістичні та технічні помилки за текстом; має місце надмірна деталізація цифрових даних.

Розділ IV «Вивчення електрофоретичної активності клітин букального-епітелію та мікробіоценозу дентальної біоплівки у дітей із зубощелепними аномаліями залежно від тривожності» присвячений поглибленому вивченню клітинних та мікробіологічних механізмів формування стоматологічної патології у дітей із зубощелепними аномаліями з урахуванням рівня тривожності. Представлений матеріал має вагоме теоретичне та практичне значення, оскільки розширює уявлення про патогенетичні ланки розвитку карієсу та ортодонтичної патології.

У розділі наведено результати дослідження електрофоретичної активності клітин букального епітелію як показника функціонального стану клітинних мембран та адаптаційних можливостей організму дитини. Авторка переконливо демонструє наявність взаємозв'язку між змінами клітинної електрокінетичної рухливості та психоемоційним напруженням, що дозволяє розглядати даний показник як додатковий діагностичний критерій оцінки стоматологічного ризику.

Значну наукову цінність становлять результати мікробіологічного дослідження дентальної біоплівки. Проведений аналіз кількісного та якісного складу мікрофлори дозволив виявити особливості мікробіоценозу у дітей із зубощелепними аномаліями та встановити його залежність від

психоемоційного стану. Отримані дані поглиблюють сучасні уявлення про роль мікробного фактора у розвитку карієсу в даній категорії пацієнтів.

Окремої уваги заслуговує аналіз факторів ризику розвитку карієсу зубів у дітей з ортодонтичною патологією залежно від рівня тривожності. Автором проведено комплексну оцінку клінічних, поведінкових та мікробіологічних чинників, що дозволило визначити найбільш вагомий прогностичний фактор каріозного процесу та обґрунтувати необхідність персоналізованого профілактичного підходу.

Матеріал розділу характеризується науковою новизною, методичною коректністю та достатнім рівнем статистичної обробки результатів. Дані викладені послідовно, логічно узагальнені та мають чітке практичне спрямування.

Зауважень до розділу немає.

Розділ V «Обґрунтування комплексу карієспрофілактичних заходів у дітей із зубощелепними аномаліями залежно від психоемоційного стану та оцінка його ефективності» присвячений науковому обґрунтуванню та клінічній оцінці ефективності розробленого комплексу карієспрофілактичних заходів у дітей із зубощелепними аномаліями з урахуванням рівнів тривожності. Розділ має важливе практичне спрямування та є логічним завершенням проведеного дослідження, оскільки поєднує отримані клінічні, психологічні, лабораторні та мікробіологічні результати в єдину систему профілактичних рішень.

Авторкою переконливо доведено доцільність диференційованого підходу до профілактики карієсу залежно від рівня тривожності дітей та особливостей перебігу ортодонтичної патології. Запропонований комплекс заходів має комплексний характер, враховує клінічні особливості стоматологічного статусу, гігієнічні навички, поведінкові реакції та адаптаційні можливості дітей.

Особливої уваги заслуговує оцінка ефективності запропонованих профілактичних заходів, яка проведена із застосуванням клінічних, гігієнічних та статистичних методів дослідження. Отримані результати демонструють позитивну динаміку основних стоматологічних показників, зниження

інтенсивності карієсу та покращення стану гігієни порожнини рота, що свідчить про практичну цінність розроблених рекомендацій.

Матеріал розділу викладено послідовно, логічно структуровано, результати дослідження достатньо аргументовані та мають належне статистичне підтвердження. Висновки є обґрунтованими та безпосередньо впливають із представлених результатів.

Результати роботи авторки, викладені у розділі, опубліковані у двох наукових працях.

До розділу можна висловити зауваження: доцільно детальніше описати алгоритм впровадження профілактичного комплексу в практичну діяльність дитячих стоматологів.

Розділ “Аналіз та узагальнення результатів дослідження”

Розділ присвячений систематизації, науковому осмисленню та узагальненню отриманих у дисертаційній роботі результатів і є логічним підсумком проведеного дослідження. Автором здійснено комплексний аналіз клінічних, психоемоційних, мікробіологічних та профілактичних аспектів стоматологічного здоров'я дітей із зубощелепними аномаліями, що дозволило сформулювати цілісне бачення досліджуваної проблеми.

Зауваження: немає

Висновки дисертації є чіткими, аргументованими та безпосередньо впливають із поставленої мети й завдань дослідження, що свідчить про внутрішню логічну завершеність роботи.

Зауваження: немає

Список використаної літератури представлений 318 джерелами (з яких 133 латиницею та 185 кирилицею), є інформативними та відповідають основному змісту роботи.

Загалом зміст і структура дисертації характеризуються цілісністю, внутрішньою узгодженістю та відповідають вимогам, що висуваються до наукових робіт відповідного рівня, а стиль викладу забезпечує зрозуміле сприйняття ходу дослідження та отриманих результатів.

Зауваження: немає

8. Відомості щодо відсутності порушення академічної доброчесності

За результатами комплексного аналізу дисертаційного дослідження Бялої О.-Х.А., а також ретельної перевірки її текстової складової, не було виявлено жодних ознак порушення принципів академічної доброчесності. Представлена робота вирізняється характером самостійного наукового пошуку, бібліографічні посилання та використані джерела належним чином оформлені відповідно до чинних нормативних вимог. Окрім того, виклад здобутих результатів гармонує з усталеними етичними стандартами наукової діяльності. З огляду на вищевикладене, дане дисертаційне дослідження може бути рекомендоване до подальшого розгляду та захисту у встановленому порядку.

Під час ознайомлення з дисертаційною роботою виникли питання, на які хотілося б отримати відповіді:

1. Які методи підвищення мотивації до дотримання правил гігієни порожнини рота Ви застосовували у дітей із різними рівнями тривожності?
2. Чим Ви пояснюєте високі значення інтенсивності карієсу у дітей із високим рівнем тривожності та зубощелепними аномаліями
3. Чи можна вважати рівень тривожності самостійним прогностичним фактором ризику розвитку карієсу у дітей із зубощелепними аномаліями, чи він діє опосередковано через гігієнічну поведінку та комплаєнс?

9. Висновок щодо відповідності дисертації вимогам, які висуваються до наукового ступеня доктора філософії.

Все вище викладене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота Бялої Олександр-Христини Андріївни «Обґрунтування профілактики карієсу зубів у дітей із зубощелепними аномаліями та різними рівнями тривожності», виконана під науковим керівництвом професорки Наталії ЧУХРАЙ, за рівнем актуальності, обсягом проведених досліджень, науковою новизною, а також теоретичною та практичною цінністю отриманих результатів у повному обсязі відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., а також

вимогам до оформлення дисертаційних робіт, затвердженим наказом МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. Авторка дисертації, Біла Олександра-Христина Андріївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Офіційний опонент
Доктор медичних наук
професор кафедри
терапевтичної та дитячої стоматології
Національного університету
охорони здоров'я України
імені П.Л. Шуцька

Костянтин ЛИХОТА

